

tekst lotty nijhuis

Park Lingezege maakt landschap beleefbaar

Het gebied tussen Arnhem en Nijmegen moest open blijven. Een landschapspark worden waar omwonenden een frisse neus kunnen halen, natuur zich kan ontwikkelen en landbouw een plek houdt. Tussen besluit en oplevering van Park Lingezege zat 20 jaar, landschapsarchitecten van 4 bureaus kwamen eraan te pas. De kunst: niet opnieuw beginnen maar het bestaande beter én toegankelijk maken.

Koos Dansen woont in De Laar en komt bijna elke dag in Park Lingezege. Het liefst op de fiets, soms ook met de auto, 'een geweldige rijdende schuilhut'. Zelfs als die auto opvallend blauwgroen van kleur is. Stapvoets gaat het, verrekijker binnen handbereik, turend over het pas afgegraven moeras van Het Waterrijk. Een gesprek met Dansen in de auto is er een met onderbrekingen. 'Kijk, een watersnip!', gaat het dan. Geduldig legt hij uit wat we zien: wintertalingen, bergeenden. Bijzonder, vindt hij.

Het was al mooi, maar de diversiteit aan landschappen en vogels is nu nog veel groter.

Groen hart met vijf karakters

Het is eind jaren negentig als omliggende gemeenten besluiten dat het gebied tussen Arnhem en Nijmegen open moet blijven. Eerder kwam gebiedsontwikkeling in de regio moeilijk van de grond: de ruilverkaveling Overbetuwe-Oost stond eind jaren vijftig al op de agenda

maar stakte door onduidelijkheid bij de ontwikkeling van Arnhem-Zuid. Het besluit om een groen hart te maken wordt pas in 2008 in een bestuursovereenkomst bekrachtigd. De naam: Park Lingezegen (naar riviertje de Linge en diens kleinere watergangen of zegen). Vier gemeenten, de provincie en het waterschap zetten hun handtekening. Berdie Olthof (Feddes/Olthof) krijgt de opdracht een masterplan te maken voor een landschapspark met verschillende functies: natuur, landbouw,

waterbeheer, werken, wonen en vrije tijd. Olthof zoekt in eerste instantie naar eenheid en een herkenbare structuur, maar dat blijkt onhaalbaar vanwege het enorme formaat van Park Lingezegen. Uiteindelijk wijst ze vijf deelgebieden aan met specifieke kenmerken van het Betuwse landschap: intensief ingerichte gebieden in het noorden en het zuiden nabij de woonkernen, een moerasgebied voor waterberging (Het Waterrijk) en in het midden een meer open ruimte waar vooral landbouw een plek houdt.

◀ Het vogelkijkscherm functioneert niet goed, vindt Koos Dansen. Je kijkt tegen de zon in en voor vogels aantrekkelijke ondiepe stukken vlak voor het scherm ontbreken. De laatste 50 meter van het pad naar het scherm zou visueel moeten worden afgeschermd zodat de vogels niet voortijdig op de vlucht gaan.

Foto: Koos Dansen

Koos Dansen houdt ook van schaatsen in Het Waterrijk. Foto: Rob Zweers

Landschapsarchitecten van vier bureaus (Feddes/Olthof, Abe Veenstra, Veenbos en Bosch, en Dienst Landelijk Gebied) maken de doorontwerpen. Een parkorganisatie wordt opgetuigd om de zogenoemde basisuitrusting aan te leggen. Het is dan 2010.

Ontwerpen alsof het er al 100 jaar ligt

‘Planologisch gezien is die status eigenlijk geweldig. Dat we als samenleving zover zijn gekomen dat we zo’n bestemming geven: hier gaan we niet meer aan tornen.’ Fantastisch, vindt Dansen. Nu, in 2018, wordt duidelijk wat die groene bestemming in de praktijk betekent. In Het Waterrijk is het landschap intensief veranderd: er werd veel klei weggegraven, duikers aangelegd, moeras ontwikkeld. Jong riet wordt met kunstgrepen beschermd tegen hongerige ganzen.

Op andere plekken veranderde het landschap veel minder. Voor ontwikkeling van De Buitens en Het Landbouwland – het middengebied van Lingezege – kreeg landschapsontwerper Michaël van Buuren van Dienst Landelijk Gebied (DLG) weinig vrijheid. ‘Maar bij DLG waren we dat gewend. Bijna nooit waren onze ontwerpen uitgesproken. 99 procent van de ontwerpen moest

eruitzien alsof het er al 100 jaar lag. Vaak zijn ingetogen ontwerpen in het landelijk gebied ook de beste oplossingen. Dat heeft ook zijn charme vind ik.’

In De Buitens moesten de oude, hoger gelegen stroomruggen zichtbaar worden gemaakt met groene structuren. Vooral grondbeschikbaarheid was een uitdaging: erven en tuinen deden natuurlijk niet mee, de grond onder hoogspanningsmasten ook niet. En er zat veel archeologie in de grond. ‘Langzaam maar zeker kwamen we erachter: er zijn wel erg veel beperkingen. Kan dit wel? Maar het bestuur zei: We gaan alles op alles zetten om zoveel mogelijk grond te verwerven. Dus gingen wij aan de slag. Maar uiteindelijk durfden bestuurders de onteigening niet aan.’

De Linten zijn nu plukken geworden. Jammer, vindt Van Buuren. Er werd tijdens de ontwerpen zo veel mogelijk met het bestemmingsplan opgetrokken om dit soort scenario’s te voorkomen. Maar al die partijen maakten het proces niet altijd eenvoudiger: verschillende procedures en verschillende belangen die bovendien niet altijd strookten met die van het park. ‘Je ziet dat bestuurders nu veel enthousiaster worden omdat steeds meer mensen van het park genieten.’

Burgers praten mee

Burgers waren actief betrokken bij de ontwikkeling van het park. Ook de vogelwerkgroep liet regelmatig van zich horen. Soms met succes: de schelpeneilanden voor visdiefjes vond iedereen een goed idee. In andere gevallen visten kritische burgers achter het net. Dansen wijst naar het vogelkijkscherm, midden in het vlakke, winderige landschap, dat op vele punten voor verbetering vatbaar was geweest: 'Je kijkt nu bijvoorbeeld naar het zuiden, tegen de zon in. Je ziet dus alleen maar silhouetten. We hebben het met de architect besproken maar die zat op een heel ander spoor: de padenstructuur en dat het voor Arnhem-Zuid uitnodigend moest zijn. Daar was moeilijk aan te tornen. Maar je doet het voor de burger: we zijn meer dan klap- en juichvee.'

Een kloof tussen ontwerper en burger? Van Buuren herkent die wel; je hebt immers altijd te maken met heel veel verschillende wensen. Soms zijn die ook tegenstrijdig. Of niet in overeenstemming met de kwaliteitsambities die voor het park zijn bedacht. Maar andersom gebeurt het ook. Burgers die zich weinig aantrekken van het vastgestelde ontwerp. Of de parkorganisatie die bij een enthousiast initiatief vergeet de architect te raadplegen. Een waterspeelplaats in het noorden van Park Lingezegen staat prominent in de zorgvuldig uitgedachte zichtlijn. 'Het had overal gekund, maar niet daar', zucht Van Buuren. Toch juicht hij de initiatieven van burgers toe. De basisuitrusting is anno 2018 zo goed als opgeleverd. Maar Park Lingezegen is nooit klaar. De initiatieven van burgers die nu links en rechts van de grond komen, dat is precies waar het park ruimte voor biedt. Aandachtspunt voor de parkorganisatie op de korte termijn zijn de missing links. 'Je ziet nu dat het park soms op nog geen 100 meter van de bebouwing ligt, maar dat mensen er niet kunnen komen. Voor het dagelijkse ommetje is dat het allerbelangrijkste. Gelukkig is afgelopen jaar een deel van Elst via het Mozartpad op het park aangesloten.'

Tijdens de verbouwing al open

Park Lingezegen ontwikkelt zich nog volop maar het is nu al genieten, vindt Dansen. Het moeras was nog niet aangelegd of de eerste lepelaars en kluten meldden zich. Dansen toonde iemand van de parkorganisatie enthousiast zijn foto's. 'Maar dat zijn geen doelsoorten', was het antwoord. 'Als vogelaar denk ik: doelsoort, het zal mij worst wezen. Ik hoop dat ze heel lang blijven! Niemand had er kennelijk bij stilgestaan dat het begint met een pioniersfase en dat daar andere soorten bij horen. En daar moet je blij mee zijn. Langzaam kwam het besef dat de winkel tijdens de verbouwing ook al open kon.'

Uiteindelijk is 500 van de 1700 hectare landschapspark actief ingericht. Nog geen derde. Maar dat maakt Park Lingezegen ook zo krachtig, vindt Van Buuren. 'In het Amsterdamse Bos is het bestaande landschap uitgegumd en is er iets volstrekt nieuws gemaakt. Park Lingezegen borduurt voort op wat er was. De Notenlaan vind ik daarvan

De baardman symboliseert het succes van de rietteelt. Hij verschijnt pas als het riet goed ontwikkeld en van enige oppervlakte is. Foto: Koos Dansen

het allermooiste beeldmerk. Hij was er al, hij is opgeplust, toegankelijker en nog mooier gemaakt. Supervisor Eric Luiten zei dat mooi: We hoeven alleen het bestaande wakker te kussen. Ik ben trots dat we het samen voor elkaar hebben gekregen.'